



en
ne
no
ico
infu
mul
oia

rpos
ffer
qua
spe
pod
oma
pa
Car
om
um,



HIPOCRATES



GALENUS

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE

TABACI FUMUM SUGENTE THEOLOGO,

Ob es einem Theologo nöthig und
gesund sey Toback zu rauchen?

QVAM AUSPICE DEO PROPITIO
Auctoritate Gratiosæ Facult. Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
PRAESIDE

Venerando Domino Parente Suo
MICHAELE ALBERTI,
PRO GRADU DOCTORIS

Hor. Loc. consuetis A. 1743. d. 12 Junii
Publicæ Eruditorum Ventilationi subijciat

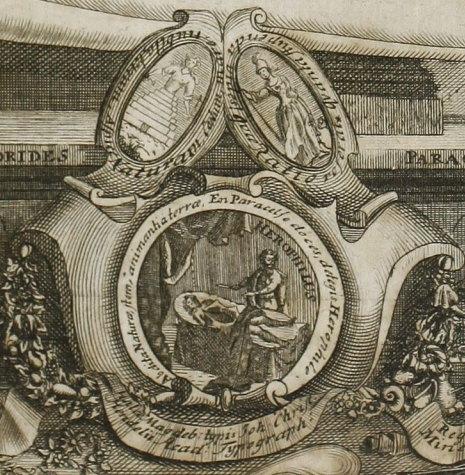
Respondens
HENRICUS CHRISTIANUS ALBERTI,
Halenfis Magdeburgicus.



DIOSCORIDES



PARACELSI



DISSELTATIO
DE
TABACI ETIUMUM
SUGGERIT THEOLOGO
ED. 18. 1818
GENIUS CAROLINUS ALBERTI
Halle Magister

PER-ILLUSTRI, ET EXCELLENTISSIMO
DOMINO
DN. FRIDERICO
DE REICHENBACH,

AUGUSTISSIMI PORUSSIÆ REGIS A CONSI-
LIIS SANCTIORIBUS, RERUM ECCLESIASTICARUM,
AC CONSISTORII, UT ET RELIQVORUM SACRO-
RUM TRIBUNALIUM, MUNERUMQVE PRÆSIDI, REGIA-
RUM ACADEMIARUM ET SCHOLARUM CURATORI, MON-
TIS PIETATIS DIRECTORI, REGIMINIS REGALIS
MINDENSIS CONSILIARIO,

CETERA,

VIRO NOMINIS MAGNIFICA CELEBRITATE,
MUNERUM SPECTATISSIMORUM EXIMIA DIGNITA-
TE, MERITORUM DIGNISSIMORUM SPLENDIDA AUTHO-
RITATE, INCLYTÆ MUNIFICENTIÆ INSIGNI PRÆ-
STANTIA GRAVISSIMO,

DOMINO SUO GRATIOSO,
MÆCENATI OPTIMO,

INAUGURALEM HANC SUAM DISSERTATIONEM

VENERABUNDA MENTIS SUBMISSIONE

DICAT, CONSECRATQVE

HENRICUS CHRISTIANUS ALBERTI.

VIR PER-ILLUSTRIS,
DOMINE GRATIOSE,

DR. FRIDERICUS
DE REICHENBACH



Tanta sunt, quæ Munificentia
Tuæ in parentem & me ex-
tant monumenta, ut Gra-
tiosus tarditatis interpret esse velis, cum
non citius publice subjectissimam, quam
debeo, mentem gratam testatum fecerim.
Tanta sunt, inquam, ut tantum dicere li-
ceat, quod, non quam multum Tibi
debeamus. Non tantum Te erga paren-
tem



tem meum summe semper munificum exhibuisti, sed & me Berolini, cursus anatomici causa commorantem, quovis modo gratiose juvisti; hinc spe satisfaciendi prærepta, chartaceas hæc gratias dare ausus fui. Novum insuper inusitatæ Tuæ Clementiæ exemplum prodis, si hæc plagellas ceu leves ingenii & diligentæ fructus serena fronte accipias, & quod **NO-**
MINI TUO PERILLUSTRI fronti illarum inscripto, decus ipsis, commendationemque conciliare audeam, Gratiose patiaris. Et eo magis spes est, fore, ut ausi hujus potiar. Confugio enim ad Virum musis magnum, maximum. Certe! singularis est Tua, **MAECENATUM SUMME**, erga bonas literas *περιουσια*, qui inter tantum rerum sublimitatem literas non modo amas, æstimas, sed Ipse etiam illis dotibus, quæ inopiæ subsidia & vilioris sortis ornamenta ignavo seculo

RIS,
OSE,

ificentia
me ex-
at Gra-
, cum
, quam
fecerim.
licere li-
m Tibi
paren-
tem

culo videntur, cum quovis certare potes.
Patere igitur, ut hæc ceu mentis subjectis-
sime gratæ obsidem offeram, simul sub-
misse rogitans, ut imposterum etiam
parentem æque ac me gratia Tua ample-
cti velis, Deumque comprecans, ut Te,
VIR PERILLUSTRIS, Te totum inter
tribunalia suffragiis desudantem, & ge-
nerosissimas, mellitissimasque propagi-
nes in longissimos annos conservare
clementissime velit.



PRO-



PROOEMIUM.



Simili nervosam format Conclusionem CHRYSOSTOMUS in *Matth. 21. bomil. 38.* ita judicans: quemadmodum Medicus, quando primo ingreditur ad infirmum, statim de stomacho ejus interrogat, & eum componere primum festinat, quia si stomachus sanus est, totum corpus validum est: ita si Sacerdotium integrum fuerit, tota Ecclesia floret; si autem corruptum fuerit, tota Ecclesia marcida est: Hac similitudine Medicum forum cum Theologico quadantenus combinat, & a membris sanis, in ceconomia vitæ naturalis obyis, ad integra Spiritualis Societatis organa concludit. Sacerdotes enim exemplum bonorum operum esse debent, nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministeriorum, & in omnibus se exhibentes sicut Dei ministros in

A 2

mul.

multa patientia 2 Cor. VI. ideo ad mandatum divinum in veteri foedere & institutione immaculati, animo atque corpore integri atque puri esse debebant, sicut in nova & apostolica ordinatione inculpati requirebantur Tit. I. v. 6. 7. hinc NAZIANZENSUS orat. I. de fuga in Pontum inquit: priusquam animam quis pro virili, mentemque quantum satis sit repurgarit, longeque supra alios ad Deum propinquarit, animarum curam suscipere minime tutum esse censeo. Ex nigro enim vestitu, quo multis in regionibus induti & a politicis distincti incedunt, visibilem ac quotidianam impetrant adhortationem, quam circumspicte atque ingenue coram Deo, hominibusque ambulare debent, ne facile toediosa & scandalosa macula eos contamineat: tanto magis prudenti sollicitudine evitare debent, quicquid firmos & infirmos in conscientia offendere, scandalizare ac dubios reddere potest: ob id ISIDORUS PELUSIOTA eos admonet Lib. I. Ep. 319. Si lumen esse vis, scurrilitatem ac risum petulantiam odio insectare, ne alioquin multos petulantiam & scurrilitatem doceas. Sacerdos enim Domini omnipotentis Angelus est. Angelus autem risum nescit, Deo cum metu ac pavore ministrans. Propterea etiam Sanctissimus Deus ordinavit & mandavit, quod inter Israelitas Sacerdotes & reliqui Levitæ animo & corpore integri, puri, nec ullo nævo, vitio & foeditate maculati feligantur, dum purissimus, perfectissimus & Sanctissimus Deus ministros etiam puros & immaculatos desiderat vid. LUNDIUS in Jüdischen Heiligthum Lib. III c. 3. n. 5. p. n. 416. a. SPENCERUS de LL. Hebraeor. Lib. I. cap. 7. Sect. 4. P.

4. p. 177. *ab init.* JOH. BRAUNIUS *in selectis sacris*
p. 311. de Sanctitate Summi Pontificis, propterea VALER.
 HERBERGER *in Magnal. P. 9. n. 32. p. 711. a.* inquit:
 Der Titul, der lange Noct, und das grosse Buch macht kei-
 nen ehrlichen Prediger, sondern das treue Herz. Hæc
 mundities corporis non modo integritatem partium,
 sed & reliquam externam puritatem & elegantiam
 concernebat, ne fœtor, fœditas aliaque scandalosa
 qualitas in illis compareat: quare Summus Legisla-
 tor severe prohibuit, ne Sacerdotes Sacro cultui mi-
 nisterium præbentes, profanis se immisceant nego-
 tiis, ne ullo modo ab hisce contaminentur: ob id
 Heseckiel conqueritur XXII. 26. quod suo tempore
inter sanctum & profanum distinguere haud potuerint, in
 quem locum CALOVIUS *in Bibl. illustr.* commenta-
 tur, *Sanctum, quod Deo dicatum est; profanum quod in*
usu communi est: quare ministri Dei se non alienis &
 secularibus negotiis immiscere debent, multo minus
 talibus, quæ aliis offendiculum pariunt: ita enim de-
 clamat & deplorat corruptum Clericorum statum
 BERNHARDUS *Lib. 3. ad Eugenium, Miror*, inquit,
cujus ordinis sint nostri Clerici, nam in congregatione tem-
poralium se habent ut Laici, in apparatu nobili ut milites,
in acquisitione reddituum ut Clerici, sed non laborant ut Lai-
ci, neque pugnant, ut milites, neque evangelizant ut Cle-
rici, & cum utriusque ordinis esse cupiunt, utrumque de-
ferunt, utrumque confundunt. Quam Sanctos itaque
 ac inculpato Deus requirit ministros, tam sollicite
 ac strenue talium rerum usum illis interdixit, quæ
 facili modo ad animi & corporis pollutionem contri-
 buere

buere possunt: hinc Lex illa ordinata extat *Levit. X. 8. 9. Vinum & siceram non bibes, tu & filii tui tecum cum intraveritis in tentorium conventus, ne moriamini, ad distinguendum inter sanctum & profanum, conf. Ezech. XLIV. 21. Vinum enim & mulieres seducunt intelligentes. Syrac. XIX. 2.* Et ita Nasiræis & aliis selectis vocatis vini usus plane interdictus fuit, testimonio Simsonis (cujus mater, uxor Manoachi ne quidem vinum & siceram bibere debuerat *Judic. XIII. 4. 7.*) & Johannis Baptistæ. Perquam enim illos, qui Sanctiori ministerio se manciparunt, decet, ut necessariis mediis, spiritali & naturali vitæ congruis, dextre utantur, & minus necessaria, quæ præcipue conformitatem cum barbaris aut mundanis moribus, consuetudinibus & plane abusibus habent, religiosa vitent prudentia, quare in commendandis qualitatibus boni sacerdotis *CHRYSOSTOMUS homil. 21. ad Corinth. I.* inquit: *Sacerdotem oportet habere & fortitudinem militis & agricolæ diligentiam & curam pastoris & post hæc omnia, NIHIL AMPLIUS quærere, QUAM NECESSARIA.* Varia enim illi observanda sunt, qui Sacræ animarum Medicinæ studet, quæ illius sanitati naturali conducunt, & a Medico corporis invenienda, indicanda & applicanda sunt: Imo? cum magna inter Theologiam & Medicinam sit consensus, ita ille Medico varia salutaria spiritalia, hic vero illi diversa salubria consilia naturalia suppeditare potest. Emphatica sane illa prophetica est admonitio *Esaia LII. 11. Mundamini, qui fertis vasa Domini:* hæc verba utique ad Ministros verbi divini applicamus, qui discendo &

& docendo sacratissimum vas Sancti Codicis gestant; qui itaque mundi esse debent ab omni profano & vanitate: sic enim in hunc locum commentatur VI-TRINGA: *Censeo cum Hieronymo, Cyrillo, Procopio aliisque, quod hic describatur expeditio præconum Evangelii, qui monentur, ut se separent ab omni immunditia Spirituali & in universum ab omni inquinamento Spirituali & mundano.* Si itaque mundana inquinamenta & scandala evitanda sunt, varia omnino erunt, quæ non promiscue adiaphoris adscribi merentur. Theologi enim eminentiori gradu sacratæ esse debent personæ, quæ eo ipso strictiori ratione Deo consecratæ sunt; ideo ex omnibus eorum verbis, moribus & actionibus sancta elucere debet gravitas atque modestia: quare BROCHMONDUS in *System. theol. artic. de Ministerio Eccles. cap. 1. Sect. 5. p. 344. a.* ait: *elucere debet in vultu pastoris ac reliquis membris gravitas & modestia: Et si Episcopum irreprehensibilem esse oportet 1 Tim. III. 4.* ita talia consilia illi surroganda sunt, quæ illius famæ & vitæ, quæ pari passu vulgo ambulare dicuntur, conducunt: quidquod si juxta monitum DANNHAUERI in *Last. Catech. Part. IX. p. 391.* *quilibet homo alterius Episcopus esse debet,* ita medicis vitio verti haud potest, aut debet, si Episcoporum aut Theologorum sanitati super intenti & attenti existunt. Inter alia Fumus Tabaci Theologiæ cultoribus sæpe in crimen & vitium ponitur, ut quæstio propterea moveri soleat, an usus Fumi Tabaci illis æque necessarius & salubris sit, ideo constituimus præsentī Inaugurali Specimine hanc quæstionem
pau-

paululum ventilare atque usum & abusum invicem discernere, & quantum ad medicum forum & scopum attinet scandalum in hoc passu datum & acceptum declinare: cui proposito ut fons bonitatis cœlesti suo auxilio affluat, humillimis votis contendimus.

§. I.



Umus Tabaci *medice* & non luxuriose usurpatus nulli hominum vitio verti potest, modo regulæ *decori* & modesti non violentur, insuperque inquiratur, an non *quedam* morbosæ molestiæ *alio*, quam illo, medio mitigari & curari queant: Haud enim benigne vel paululum puritati ac bono ordini, imo verecundiæ indulgentes, judicant, si pueri & impuberes, si honestæ, modestæ & pudicæ scæminæ, si viri honesti, amplissimi & celebres fistula fumosa in conspectum publicum produnt, ni hoc turpitudini sibi ducant, quia jam usus tabaci hodiernum in levidensem, vilem & abjectam transit æstimationem, ut extreme aspernandi homines huic usui se mancipient, & *paucissimi* omnium pro *sanitate* tuenda hoc fumo utantur, plurimi contra corruptæ *consuetudini* seculari magis inhæreant, & in proverbium modo abierit, si quis extreme dissolutum & deperditum hominem certo caractere atque conspicua nota cognitum reddere vult, edicat, er sehe aus wie Bier, Brandtwein und Toback, quasi hoc *symbolum gulosi* sit subjecti: ob id non raro *improbatur*, si *Theologi* huic usui Tabaci inhærent: quid autem

autem in hoc iudicio *veri & æqui*, aut falsi, iniqui, male-
 voli & præjudiciosi inexistat, præsentî tractatione paulu-
 lum dispiciamus: *non* quidem *nostri fori* atque *instituti*
 est, juxta regulas civilis aut *politicae & theologicæ* moralitatis
 indagare & indicare, an *theologum* æque deceat *huic* u-
 sui tabaci se dicare, licet ipse id non male aut in contume-
 liam accipiat; *Medicam* tamen disquisitionem de hoc ausu
 instituemus, cum *non omnimode* hoc medio sanitatis ille
exclusus & expulsus esse queat. Et quis in hac *medico-*
practica & medico-morali tractatione a nobis postulaverit,
 ut scholastice & *grammaticæ* prius definiamus, quid sit
Theologus, quid *Tabacus*, quid *effumatio*, quidve *suctio*
 Tabaci sit, quæ sane supervacanea esset occupatio; id so-
 lum in initio hujus tractationis significamus, nostram tra-
 ctationem & disquisitionem *eo* tendere atque respicere, an
salubre sit, quo *Studioli & Candidati* Theologiæ, nec non
officio aut ministerio quodam theologico fungentes, usui
fumi tabaci adsuescant & indulgeant, & an *rationes*, qui-
 bus *necessitatem* & absolutam *utilitatem* hujus medii aut co-
 lorare, aut probare nituntur, ita *prægnantes* & momento-
 sæ existant: interea etiam *theologi, homines* sunt, & the-
 saurum suum spiritualem, si quem possident, in *restaceo*
 ac *fragili* gerunt organo, adeo ut *mediis talibus* salubribus
 æque indigeant, & Deum omnino tentaverint, si illis uti
 plane negligant atque recusent: an vero & *theologis & po-*
liticis consultum & *salubre* sit, *præter* urgentem necessita-
 rem vel *huic*, vel alteri adsuescere subjecto *medicamento*,
 ideoque liberas & *ordinarias* suas *vires* naturales *extraordi-*
nario quodam medio seducere, imo magis *depravare*, ut
 plurimum autem magis *moribus hujus seculi* se accommo-
 dare,

B

dare,

dare, nemo ingenuus facile erit suavor, defensor & consilia-
tor. Quid autem de illis sentiendum est, qui modo San-
ctissimum vas Domini, revelati videlicet verbi divini in Sa-
cro gestant Codice, & spissis suis commenariis ita onu-
sti incedunt, ut in fumum velut expirent, modo *vas fistu-
losum figulinum* summo tractant delectamento, & huic *ido-
lo* tetro se sacrificant fumo, facilis utique labor erit. Ex
aliis nobis innotuit fidelis ac sincera illa admonitio, quam
quoad hunc usum Tabaci inter Theologos probandum, or-
dinandum & temperandum, præbuit B. FRANCKIUS in
Lectioum Paræneticarum Parr. IV. Lect. X. p. 221. sq. qui
inter multa alia dixit: Man ist so unverständlich nicht, daß
man aus einer solchen bloß euserlichen Sachen, die da als eine
Medicin gebraucht werden kan, einem eine Sünde machen
wolte. p. 222. man macht dies einem nicht zur Sünde, wenn
es einer als eine Medicin gebraucht. = = Dies wird aber be-
straft, wann einer dies als eine Gewohnheit annimmt, täg-
lich Toback zu rauchen, da ist's ihm keine Medicin mehr;
denn indem ers täglich gebraucht, so hörets auf eine Medicin
zu seyn. Interea quæstio illa *Theologico-Medica* formari
& resolvi potest, an ad evitandum scandalum, aut aliqua-
lem offensionem, (qui propterea ingenuam fiduciam de-
ferunt & deponunt) hujuscemodi Theologo in conscien-
tia æque ac libero arbitrio consultius sit, a tali usu *Tabaci*
abstinere, etiam si ille *medicis* respectibus & destinationi-
bus adhibitus fuerit, si *aliis medicamentis*, magis juxta
communem opinionem probatis, eadem *morbosa* afflictio
mitigari potest: *conf. Rom. XIV, 21. bonum est, non come-
dere carnem, neque bibere vinum, neque quicquam in quo*
frater tuus impingit, aut scandalizatur, aut infirmatur,
&

& 1 Cor. VIII, 13. *quapropter se cibis scandalizat fratrem meum, non comedam carnes in æternum, ne fratrem meum scandalizem: hoc si de esu carnis & potu vini valet, quid iudicandum erit, de fumo tabaci, barbaris etiam hominibus familiari, qui adeo inficit, ut illius odor multis fetor evadat & longe lateque spiret. Constat nobis exemplum de scæmina animo conscientioso & corpore delicato prædita, quæ in confessionali precatione a confessionario suo, qui præcedente prandio coxam aut femur vervecis allio trajectum atque assatum, alliaceum odorem cum scandalo excepit, & propterea de murando & abdicando confessionario cogitavit: quid igitur de talibus theologis sentiendum erit, qui continuo talem exspirant odorem, ac si e taberna potatoria, aut diversorio provenirent. Sedulo itaque observent, qui lucem suam coram hominibus lucentem præbere debent, ne ulli offensam struant, in memoriam revocantes idem illud Apostoli dictum Rom. XIV. 21. Et c. XV. 2. Unusquisque vestrum proximo placeat in bonum ad ædificationem. Nam ut cum MART. NOISLERO in Præfat. dispos. Evangelic. eloquamur: Mores collegiatorum non ubiuis respondent pallio, certant inter se non vero Dei cultu, sed Medusæ crinibus & vultu, non pietate, sed crudelitate, non emendatione, sed ambitione, argentum respiciunt plerique, non suum iuramentum, amant dignitatem, non probitatem, actionibus suis non ædificant, sed scandalizant. Addimus monitum apostolicum 1. Cor. IIX. 9. Videte, ne forte auctoritas (licentia) vestra hæc offendiculum fiat infirmis v. 10. Si enim quis viderit se habentem scientiam in idolis (aut ad mensam tabacinam) recubentem nonne conscientia*

B 2

tia ejus infirmi existentis &c. conf. v. 13. Ita B. SCRIVER in gesammelten Passions-Andachten *medit. 25. p. n. 238 230.* scribit: Ich erinnere mich einer gewissen unverantwortlichen Rede, welche jener Lehrer, da er von sich erzehlet, wie er in seinen Studenten-Jahren in eine so schwere Melancholie gefallen, daß er ganz betrübt an der Elbe herum gieng, auch mit solchen desperaten Gedanken sich schlug, über welche er sich bey nahe in selben Fluß gestürket hätte. Jedoch faßte er sich wieder in so weit, daß er nach der Stadt gieng, eine lustige Compagnie aufsuchte, und seine Grillen mit Toback-Dampf ersticke, und in dem Bier-Glas ersäuete; wozu er noch setzte: Daß, wann er dem vermuthlichen Rath einiger Kopf-Hänger hätte folgen, und seine Zuflucht zum Gebeth nehmen wollen, er in noch weit grössere Traurigkeit, und folgendes wohl gar in Verzweiflung wurde gefallen seyn. Welche schöne Meinung, die er bey einer besonderen Zusammenkunft behauptet, einige seiner Zuhörer, so dazumal zugegen waren, mit solchem Beyfall aufgenommen, daß sie bey dergleichen Begebenheit es für ein unbetrügliches Mittel gehalten, die melancholischen Gedanken bey einer lustigen Compagnie zu vertreiben, = = so ist der Toback-Rauch, und die Bier-Dünste nebst denen Narrentheidungen, die öfters in dergleichen Gesellschaften vorgebracht werden, zwar manchmal geschickt, das aufgeweckte Gewissen wieder einzuschläffern, aber keineswegs hinlänglich, solches zu befriedigen.

§. II.

Non quidem nostri *presenzis* thematis atque propo-
cti nervus est, hujus Fumi laudes decantare, quæ multis
 &

& amplificis conatibus & laboribus jam tum a multis de-
 prædicatæ prostant; sicut contra non pauci abufum Ta-
 bacaci indeque provenientia damna indicarunt, e quibus
 imprimis *Rex Angliæ Jacobus* suo Misocapno innotuit:
 de quo *ROLFINCK in Ord. & Meth. Med. Lib. 2. Sect. 3. c. 78.*
p. 143. testatur: *Authoritas magna est Potentissimi Anglo-*
rum Regis Jacobi VI. Hic subditis suis interdixit usu ta-
bacini fumi, cum in suo regno observaret, pestis instar va-
gari fatuitatem illam & bibendi fumum cacoerben insatia-
bilem animos dementare etiam sapientum. Ut tanto felici-
us abrogaret abufum hunc, nova imposuit vectigalia iis, qui
mari adveberent. Magnus Moscoviæ Zaar, venditoribus
& emptoribus graves imposuit multas; addo BARTHO-
LINI judicium in Medic. Dan. dom. diff. 5. p. 232. Si sapien-
tum more superflua refecaremus, possumus sine salutis de-
trimento peregrino isto fumo prorsus carere, & bonis no-
stris frui. Ita porro ERASM. FRANCISCI in Seelen la-
benden Ruhe-Stunden P. III. Betr. 26. p. 929. ita scribit:
Der fürtreffliche Kluge und gottselige Bischoff AMBROSIVS
erinnert L. 1. Ep. 6. ad Irenæum Tom. 3. von den Priestern
wird nichts gemeines noch Pöbel artiges, nichts, so mit der
Weise und Sitte des ungesalzenen Hauffens verwandt ist,
erwartet. Die Priesterliche Würde erfordert eine nüchterne
und wohl gemäßigte Gravitæt und mit den Volck unverwor-
renen Erbarkeit, ein ernsthaftes Leben, und sonderbahres Ge-
wicht. Denn wie kan derjenige von dem Volck ehrerbietig
beobachtet werden, der nichts besonders hat vor dem Volck,
noch einige Ungleichheit mit den gemeinen Hauffen erweist.
Was soll das Volck an dir verwundern, so es das Seinige
(seine Weise und Eigenschafft) nur an dir findet, so es nichts
 B 3 wei-

weilers an dir erblickt, was über seine Manier erhaben sey; so es an dir, welchen es für ehrwürdig achtete, eben dergleichen antrifft, was es an seiner eigenen Person für schauwürdig achtet. Id autem hoc loco brevibus notamus, quod *conueniens & opportunus Tabaci usus multas & diversas promittat offeratque opitulationes: interim probata & multae experientiae testimonium est, multos theologos & politicos vixisse & adhuc vivere, qui nunquam Tabacum in talem usum duxerunt, qui etiam haud infirmiori valetudine praediti fuere, licet quidem aliis ille usus varia com- moda conciliauerit: praeterea autem perinde crebra testatur experientia, nonnullos, qui Tabaci usui se dicere veniunt, sub congrua dieta, debito regimine aliorumque salubrium mediorum dextro usu parile solatium atque auxilium inuenisse, unde colligere facile liceat, nullam absolutam causam illum Tabaci usum plane necessitare. Dantur interim rerum humanarum conditiones, qualitates & vicissitudines, ob quas multi homines tali dieta, regimine & medela vicaria ob curtam atque concisam suppelle- etilem & reliquum vitae genus uti nequeunt, ideoque ad tale, vilissimo pretio comparandum, subsidium confugere tenentur, ut sunt homines in militari, agresti, opificia- ria, sylvestri, nautica, viliori oeconomica, pecuaria, jumentaria, aurigaria, metallaria, carbonaria, merce- naria, hujusque conditionis alia, vivendi qualitate & sorte degentes, quorum numero pii ac modesti theologo adscri- bi haud possunt, ut secundum hanc aestimationem & cir- cumstantiarum conciliationem facile iudicium ferre possi- mus, quoscunque Theologos ab hoc Tabaci usu abstine- re penitus posse, quibus nunquam tam durum ac turbu- lentum*

lentum vivendi genus incumbit, sed qui ad *officii sui* exigentiam *sedatius*, temperatius & *commodius* vivere possunt. Ut ut autem hæc ita fieri possent, licet Tabaci usus e *barbara* gente in cultiores nationes translatus sit, tamen usus *aromatium*, potus Thee & Coffee æque peculiarem & saporem & odorem comprehendens, *Theologis* *haud* vitio vertitur, non obstante eo, quod ille a multis vilioris fortis hominibus æque receptus sit, ideo videtur *hodiernis* consuetudinibus aliquid dandum & indulgendum esse, modo & *decorum*, & modestum atque *salutare* observetur, ne calumniatori & malevolo censori ansa scandalizandi præbeatur, & medici meliori fundamento, æquitate & auctoritate hunc *controversum* usum Tabaci, a Theologis observatum, probare & defendere queant. Sunt de reliquo nonnulli Theologi, qui ingenua intentione *ambigunt*, an ipsis *consultum* sit, ad certam quandam *morbosam* qualitatem, *hujus fumi* Tabaci usum experiri, qui non paucis aliis subjectis in *simili* afflictione exoptatos ac *salutares* præstitit effectus; quare in tali mentis fluctuatione a Medicis consilium quærunt, an ipsis etiam, quippe Theologis, hæc auxilii species conveniens & decens sit, & an non commode illo carere queant, imprimis cum huic usui adfuescerent, desuescere multa inferat incommoda, insuper *inopinato* usus *congruus* hujus medii, quippe remedii, in indecorum, turpem & petniciosum *abusum* degenerare queat, aliique probe agnoscant, quam facile talis Tabaci usus alicui *servitutem* imponere valeat, ut expectatus *usus* multas postea afferat *molestias*, & *officio* æque ac *sanitatis* statui varia conciliet præjudicia atque detrimenta. Quare facilis propensio
in

in hunc usum Tabaci character animi, facile etiam in abusum ejus, aut minus necessarium usum, & conjunctam conformationem secularibus moribus atque connexis variis ataxiis, respondentem, descendens & consentientis, existit, de quibus dein illud Apostolicum monitum valet *Rom. XII. 2. Ne configuramini seculo huic, sed reformamini renovitate sensus vestri, ad probandum vos, quae voluntas Dei bona, & beneplacens & perfecta*: dum contra illi, qui sincero respectu fragilis & instabilis suae sanitatis solatium & emolumentum Tabaci fumo uti volunt, semper officii sui rationem habentes quærunt ei *§ 51!*

§. III.

Licet igitur Theologis hoc Tabaci fumo juxta rationes & regulas *medicas* uti, si ob prædominium *pituitosi, catarrhosi*, frigidi ac torpidi temperamentis, (cui alias magis ille convenit, vid. *PRIMEROSIUS de Errorib. vulgi in Medic. L. 4. c. 32. p. 432.*) crebrioribus affectibus, *capitis* præcipue atque *pectoris*, humorosis, *phlegmaticis* subjiciuntur, velut *affluxionibus & defluxionibus* capitis, *gravedini, cephalalgiae serosae, coryzae, frigidae cerebri intemperiei*, sub qua defectum *naturalis caloris* in cerebro sentiunt, nec non torpori & gravitati capitis, obscuratiioni visus, pressioni oculorum, falsae aliquando defluxioni intra oculos, memoriae imbecillitati, proclivitati ad *somnum*, tædio ad res *seriosas & ingeniosas, decubitui* intra *aves* indeque pendentis obauditioni & *susurrui* aurium, *defluxioni* intra *gingivas* indeque provenienti odontalgiae, intumescentiæ *glandularum* colli, tonsillarum, parotidum, genarum, prolapsioni *uvulae, raucedini*, difficultati deglutendi, inflationi & protuberantiis linguæ, efflorescentiæ *pustu-*

pustulosæ & scabritiei in facie, chronicæ & habituali fluxioni *navium*, viscosæ oppletioni *faucium*, multiplici visionis mutationi & alterationi, præter hæc autem facilimæ catarrhosæ molestiæ, da sie stets und bey allen Zahres und Bitterungs Veränderungen mit Flüssen an Kopf beschwehret sind: nonnulli sensibili *frigiditate* in *cerebro* molestantur, unde conqueruntur, sie könnten sich den Kopf nicht erwärmen: inde oritur & *consequitur* interdum *stupor* & insensibilitas in *capite*: quandoque *turbulento* somno aut *inquieta* nocte molestantur, unde major *capitis* imbecillitas & pertinacior *catarrhosæ* afflictionis invasio & continuatio invitatur; fatis sæpe etiam *remulenta*, aut mitior *vertiginosa* affectio corripit, de qua dicunt de Kopf wäre ihnen ganz wüste, und zu ernsthaften Gedanken untüchtig; quædam subjecta sub tali *frigida* & *pituitosa* capitis intemperie ordinaria excretionem *peripherica* capitis carent, inde gravioribus, acerbioribus, *pertinacioribus* & numerosioribus capitis *catarrhosæ* affectibus corripuntur: quidam ob tales catarrhosas defluxiones *oculos obscuriores* & *visum* imbecilliozem obtinent, quid quod tandem *semi paralyticam* nonnullorum capitis musculorum qualitatem experiuntur: sicut alias ob *intensiozem animi* laborem & *virium* mentalium operosiozem exertationem affectus *capitis* crebriores & graviorez *rheologis magis* familiares existunt. Præterea multis theologorum varii *colli* & *faucium* affectus, ob eandem corporis constitutionem, ut modo paululum indicavimus, familiares sunt, imprimis *glandularum* inflationes, indurationes & ægerrimæ suppurationes, denen öfters die Drüsen am Halse aufbrechen, colli tensiones & *rheumaticæ* molestiæ,

C

fau-

faucium inflationes & viscosæ offensiones, *Anlauffen des Halses*. Et *hac catarrhosa* dispositio in variis subjectis e *capite* intra *fauces*, aut *pectus*, aut plane *ventriculum* speciali *congestoria* translatione descendit, insuper autem *vaga* hac qualitate & *graviore* & periculosiores morborum *transformationes* generat. Quicumque porro in choro theologorum in *pectore* frequentiores *catarrhos* experiuntur, velut *ruffem* humidam, *asthma* humidum, oppressiones & *angustias* connexas, insuper autem *pectus* amplum, latum, planum, sed magis *contractum*, nec sufficienter elongatum habent, eine untersekte, Furche, volle Brust, quibus propterea & *respiratio* & *loquela* operosa & *anbelosa* existit, sub qua facile largiorem humorum *affluxum* & accumulationem in *pectore* nanciscuntur, unde *recursus* catarrhales oriuntur, aut molestam *raucedinem* acquirunt, sicut etiam ipsis facile contingit, ut post *intensivorem* sermocinationem, in *loco* aut *tempore* vel *vaporoso* & *humido*, vel simul *frigido*, tales molestas *pectoris* affectus *recurrentes* experiantur. Si itaque Theologis sæpe & facile *caput* & *pectus* ægrotat, *principales* utique partes laborant, quibus ad officium suum administrandum valde necesse habent; ideo diversis etiam indigent auxiliis, quibus prædictos affectus avertere & præservare, vel expellere & curare debent, dum sæpe vel ob prædictam sui *corporis* constitutionem, vel ob *officii* sui rationem & relationem in *Medicorum* consilia & ministeria incidunt, quibus cæteroque ut plurimum corpus est *succulentum*, spongiosum, *laxum*, carnosum, ponderosum, insuper autem magis *infirmum* & lassum, quam robustum & consistens est.

§. IV.

Hicse itaque Theologis aut junioribus aut prove-
 tioribus, *prædictarum* qualitatum & recensitis affectibus
 obnoxiiis, *congruus* usus Fumi *Tabaci* non modo *proficiat*,
 sed & ob multiplices *salubres* effectus a Medicis *secure*
 commendandus est: Tanta enim hujus medii efficacia
 est, ut suo *Sulphure* & *Sale* volatili potenter humores pi-
 tuitosos *resolvat*, rarefaciat, *discutiat* eorumque progres-
 sum adjuvet; ideo homines *duro*, spisso & frigido victu
 fruantes, a *tali* Tabaci usu præter reliquum *laboriosum*
 vitæ genus, firma & constanti ut plurimum gaudent sani-
 tate, nec ita crebro, facile & graviter *similibus catarrhali-*
bus corripuntur affectibus, tanto minus humorum *spissi-*
tudine vexantur: præterea *tabaci* fumus in *iisdem* subje-
 ctis *catarrhosis* debiliorem, *difficiliorem* & tardiorum *pro-*
gressum sanguinis *incitat*, auget & promovet, ut *visci-*
diores humores efficacius *attenuet*, ad loca ordinaria *ex-*
cretoria transferat, liberam & legitimam eorundem *se-*
& excretionem conservet, *stagnationes* suspectas arceat,
 præsentem autem & modo ortas stagnationes & opple-
 tiones catarrhosis intimius & efficacius discutiat, *obstru-*
ctos meatus & canales *aperiat*, & oscula excretoria magis
 amplificet, imprimis autem ordinarias *excretiones*, in hi-
 sce affectibus valde necessarias, in *justum* successum resti-
 tuat, inque illo conservet & confirmet: præter hosce au-
 tem admodum utiles effectus, *volatilibus* suis principiis
 constitutivis Tabacus *intimius* partes intrat, penetrat &
 transit, & ita perquam aperit, insuper autem fibras *mō-*
trices nervosas & membranofas, ita *subrili stimulo* allicit &
 afficit, ut *antea* in aliquali *laxitate*, torpore & *atonia* con-

stituta, non modo a colluvie, secessione & stagnatione catarrhosa liberentur, sed in pristino suo robore & vi motrice alleventur, atque ita instruuntur, ut *potentiori* activitate largiori humorum *affluxui* & imminente *stagnationi* & obstructioni resistere & reniti valeant: hinc consequitur, ut humores præstantius progrediantur & stagnationes aut factæ, aut initiantes melius propellantur & discutiantur: & ne multa harum virtutum testimonia proferamus, quorum alioquin uberrima profant, placet e multis HEURNII confirmationem adducere in *methodo medendi Lib. 1. p. 86.* ita profitentis: *mira ubertate ore & nare pituitam evocat, arida folia igne candescentibus carbonibus injiciuntur, ac fumus excipitur ore hianse & infundibuli angusta fistula: totum enim cerebrum pervadit & in aures eadem arte infertur. Verum id affirmare possum, hanc herbam peculiari ratione cerebro dicatam esse, facileque eo viam affectare, ac id ab omni inquinamento eluere:* idem etiam Caspar DURANTES suo Carmine, quo Tabaci laudes extollit, comprobat. *conf. ROLFINK. med. conf. 19. Lib. 2. p. 281. Lib. 3. conf. 1. p. 332.* Singularia etiam & memorabilia exempla, huc quadrantia, allegat LEDELIUS in *A. N. C. Dec. 2. an. 7. obs. 48.* Et quod magis est, hic fumus tabaci ob suam *volatilitatem* Massæ plane Sanguineæ subtiliter & clanculum se insinuat, (ut propterea & ratione & observatione facile demonstrari queat, Tabacum crebriori usu in fumo adhitum *Cerebrum* denigrare & perfumare: *vid. Adrian. FALCKENBERG in Ep. ad Job. Neandri Tabacol. p. 229. GARMANN in Mirac. Mort. Lib. 2. tit. 3. §. 57. 58.)* & in hac serum *pituitosum* colliquare, *resolvere* & *faciliorem* ejus excretionem invitare. *conf. ROLFINK l.c.*

l. c. Lib. 2. conf. 22. p. 319. ita nobis constat exemplum viri, qui per plures annos inter Indos, Batavosque vixit, Germanus natione fuit, & ob *largiorem* usum Tabaci sanguinem *tabacino odore* penitus imprægnatum ac obscurum obtinuit, qui post V. Snem manifeste deprehensus fuit, cuius etiam *Sudor simili* odore præditus erat. Sanguini autem hæc *subtilia* effluvia *tabaci* immixta *viscidiorum* ejus partem attenuant, (in quam alias *specialem* physicam relationem habent, uti alias ex experimentis physicis constat, unam materiam cum alia facilius convenire) & sicut de reliquo motum sanguinis tam intestinum, quam progressivum certo usu auget, ideo *crassam* & phlegmaticam ejus portionem magis *resolvit* & rarefacit: & hoc etiam modo fumus tabaci Massam Sanguineam ab uberiori hac congerie humorum pituitosorum liberat, horumque *excretionem* per *consueta* organa auget & promovet: Hinc etiam illi, qui *multum catarrhis* vexantur, quando *consortio* tabacum fumantium *aliquandiu* interfunt, *nec* tamen *ipsi* eundem *su- gunt*, sed tantummodo *consueta inspiratione* excipiunt, si aliquatenus tantum huic fumo adsueti, nec cum adversitate plane ab eodem abstemii sunt, ut plurimum magnum inde suorum affligentium catarrhorum levamen, mitigationem ac resolutionem acquirunt.

§. V.

Non raro accidit, ut Theologi, aut ad pedes Gamalielis sedentes eruditi juxta exquisitionem paternæ legis, aut in officio jam Ecclesiastico ministrantes, præmaturam *visus imbecillitatem* & obscuritatem ob crebram *Scrutationem Sacri Codicis* ex *genuino* suo fonte *typis tenerioribus*, rarioribus & exilioribus editi, ut & ob frequentem *scri-*

agnatione
& vi mo-
ntiori acti-
agnationi
consequi-
stagnatio-
ur & disci-
a profera-
cet e mul-
do meder-
re & nare
carbonibus
fundibuli
in aures
tam, hanc
ocileque eo
ere: idem
Tabaci lau-
d. conf. 19.
am & me-
EDELIVS
st, hic fu-
anguineæ
ea & ratio-
Tabacum
rare & per-
Job. Neon-
Lib. 2. tit. 3.
resolvere
ROLEINCK
h. c.

peuram litteris *gracilioribus* & subtilioribus exaratam, nec non ob constitutionem corporis admodum *phlegmaticam*, & *defluxiones* catarrhales inde pendentem, obtineant, quæ variis impedimentis atque molestiis consequentibus ansam præbet; hisce propterea æque ac aliis hominibus *moderatus* & ordinatus usus *hujus fumi* ut plurimum *magnum* promittit levamentum & adjumentum, præcipue si talis usus sub perita *medica directione* instituitur, quando cum tabaco simplici radix *valerianæ*, aut cort. *chaccarill.* vel lign. *Sassafr. aloës, rhodii*, vel semen *feniculi*, vel grana *masticis* &c. modica quantitate miscentur: Multa *salutaris* hujus usus passim prostant exempla atque testimonia, insuper quotidiana illum comprobat & commendat experientia: e multis observationibus unam tantum notatu dignam allegare placet in *A. N. C. Cent. 3. obs. 7. p. 12. tit. de visus acie in Septuagenario usu fumi nicotianæ conservata.* Quando porro nonnullis e cætu Theologorum *prædominantis* humidi aut pituitosi temperamenti *inquietus* & turbulentus affligit somnus, ob nocturnas *stagnationes* & affluxiones *catarrhosas*, caput valde occupantes, subinde vires *enervantes*, & operationes *mentis* turbantes & debilitantes, nec non si ob *assiduas* & intensas *mentis* occupationes, profundas, longas & operosas meditationes vel parcum vel interruptum, vel multis insomniis *inquietatum* somnum experiuntur, tunc *tabaci* fumus multam illis *opem* conciliat, dum vel humores affluentes & stagnantes *resolvit* & *discutit*, vel leni *sedativa* virtute quietem magis *placidam* & *constantem* promovet: id quod certius evenit & succedit, si *vespertinis* horis hoc fumo *modica* quantitate utuntur, cujus operatio sese efficacius in *noctur-*

nas

non horas extendit. Quodsi porro talia subjecta ob varia
ventriculi incommoda, videlicet flatulentiam, crudita-
 tes, ingesta larga & *dura*, in difficilem concoctionem,
 gravitatem *cardialgicam*, molestos ructus, appetitus
 dejectionem, asthma flatulentum, dolores capitis, hy-
 pochondriorum angentes inflationes & connexas alias
 molestias incidant, tunc magna & extemporanea effica-
 cia ille *Tabaci* usus singulis hisce pathematibus *medetur*, fla-
 tus dissipat, appetitum reficit, cruditates resolvere ad-
 juvat, fibras ventriculi nerveas remissius allicit & stimulat,
 si actio illarum *debilior* & inertior est; quodsi autem *spasti-*
ca commotio ventriculum afficiat & detineat, tunc pene-
 trans ille fumus fibras valde *tensas* & *strictas* blande *sedat*
 & demulcet, proinde autem tantum cooperatur, ut con-
 coctio *facilius* succedat & digesti cibi citius e ventriculo
 in duodenum transferantur intestinum: quapropter qui-
 dam hanc virtutem de hoc fumo deprædicare possunt &
 solent, daß sie leichter und geschwinder davon verdauen, be-
 kämen einen guten appetit darauf; quid quod *stomachicam*
 inde & *carminativam* efficaciam experiuntur: quemad-
 modum *illis* etiam subjectis multam affert *opitulationem*,
 quibus catarrhales decubitus e *capite* ad *ventriculum* facile
 & frequenter accidunt, unde eximias molestias sentiunt,
 hisce talis tabaci usus *extemporaneam* quasi sublevationem
 causatur, dum affluxus humorum discutit & concurrentes
 motus congestorios lenit atque sedat, alias autem atque
 varias excretionem promovet, utiles æque ac hoc tempo-
 re necessarias: ita etiam *idem* medium in *aduetis* istiusmo-
 di hominibus conatus *vomendi*, aut actuales vomitus, a
diata vitio & errore pendentes, aut *lenis* & mitigat, aut
ad

ad *faciliorem* successum & *citaziorem* eventum promovet, ut consecutio aut *non noxia*, aut potius *salubris* evadat: in *biliosis* vero & valde *plethoricis* & nimis fluido sanguine præditis personis, *tales* inde utilitates expectandæ *non* sunt, quoniam tabaci fumus facilius *sinistro* effectu & bilem & sanguinem talem commovet & turgescit, nisi cruditas aut saburra *biliosa* in ventriculo detenta, atque *spasmodis* ita occlusa *spontaneam* excretionem *difficiliter* admittat, in quo reservato casu idem tabaci fumus non modo *perversos* & præjudiciosos spasmos *sedat*, sed & bilis *excretionem* sursum ac deorsum invitat & adjuvat.

§. VI.

Plurimum insuper sanitati promovendæ e naturalibus mediis atque effectibus confert in omnibus subjectis, ut *excretiones ordinariæ* libero, sufficienti & *quotidiano* gaudeant successu, id quod etiam maximopere *Theologis* conducit, qui *frequenter* varias harum evacuationum *turbas* patiuntur, quibus avertendis & corrigendis multum *adjumenti* promittit *fumus tabaci*: hic enim *poros cutis aperire* & spasticas illius stricturas emendare adjuvat; hic etiam sanguinis *æqualem distributionem* promovet, ejusdem efficaciorum ingressum in peripheriam corporis causatur; hic serum excrementitium magis *resolvit*, rarefacit & ad *faciliorem* excretionem valde disponit; hic *poros cutis* in *ampliori* permeabilitate conservat, hinc illi, qui *largius* huic fumo inhaerent, *sudorem tabacino odore* proferunt; tandem etiam idem fumus sanguinis motum *augens* hoc effectu excretionem *periphericam* invitat. Non minori etiam efficacia *urina* excretionem *facilitat* & excitat, eodem operandi modo, quo *amplificam*
prio-

priorem adjuvare solet: quemadmodum *sal volatile*, ab hoc tabaci usu proveniens, æque efficaciter *vias* urinarias stimulat, & ad hanc functionem intensius & alacrius administrandam, allicit. Præterea hic fumus valde pectus repurgat, affluxum catarrhòsum inde discutit, avertit & derivat, collectionem præsentem humorosam viscidam colliquat & attenuat, ac denique *expectorationem* eximie faciliat: hinc peritis medicis remedia de *peto* s. tabaco, *convenienti* modo parata, in *perinacissimis* quibusdam *pectoris* morbis, ubi *alia* auxilia *non* sufficienter penetrant, speciali virtute & encomio commendata usuque recepta sunt: & quoniam Theologis liberum pectus, facilis respiratio & prompta loquela perquam necessaria sunt, ita *huic* etiam excretioni promovendæ *idem* medium valde *confert*. Quantam utilitatem ad *capitis* & *cerebri* repurgationem fumus ille conferat, modice & congrue usurpatus, in præcedentibus indicavimus & demonstravimus, siquidem illico sinus, meatus, cribra, glandulas & membranas in constanti *apertione* conservat, ut se- & excretoriæ functiones illico in perenni successu non modo conserventur, sed & catarrhales harum partium affectus *præserventur*: ideo illi, qui quotidiano usui hujus fumi addiæti sunt, nec tam *facile*, nec tam *sæpe*, superius allegatis capitis morboris molestiis obnoxii deprehenduntur. Sic porro *idem* medium multis testimoniis tanquam certissimum & efficacissimum adminiculum ad *alvum* liberandam commendatur: & hæc una ex primis & principalibus virtutibus est, quas alii de hoc tabaci usu deprædicare sciunt: fumus enim ille ita plene & pure haud emitti & exspirari solet, quin quædam ejus quantitas intra *caput*, *pulmones*

D &

promoveat,
evadat: in
o sanguine
andæ non
fectu & bi
it, nisi cru
atque spof
admittat,
do perver
cretionem

e naturali
subjectis,
quotidiano
e Theologis
tionum tur
dis multum
vor curis a
juvat; hic
vet, ejus
poris cau
vit, rarefa
it; hic po
t, hinc illi
bacinò odore
inis morum
vicom invi
tionem faci
amplificam
prio.

& *ventriculum* se insinuet, ex hoc virtus ejus sese in *intestina* extendit & inter varios alios effectus *stimulo* quodam illa ad faciliorem & crebriorem evacuationem incitat: hinc in subjectis insuetis *parcus* etiam hujus fumi usus, præter vehementes *vomitus*, etiam strenuas *catharses* causatur: quincunque itaque homines alvo segni, tenaci & *adstricta* laborant, illi etiam hoc auxilio uti possunt: inter alia testimonia unum ex *Act. Nat. Cur.* adducere placet, ubi in *Dec. 3. ann. 1. obs. 52.* allegatur historia viri, pertinacissima alvi adstrictione laborantis, cui post varia frustra adhibita media, tandem fumus tabaci exoptato & sufficienti effectu hanc suspectam obstructionem solvit atque curavit: tanto certius talis apertio expectanda erit, quando de hoc fumo aliquantillum *deglutitur*: ita enim vix ullum peritorum medicorum latet, quam *extemporaneam vim emeticam & catharticam* hic tabaci fumus habeat: quare Britanni novum suum Clysterem, quo fumum Tabaci ad provocandam alvum certa quadam fistulari machina, quam BARTHOLINUS *Cent. 6. hist. 66.* VALENTINI *de Polychrestis exor. p. 73. Act. Berol. dec. 2. Vol. 1. p. 54. Vol. 4. p. 59.* partim describunt, partim commendant, (licet *Sim. PAULI Qu. Bot. Class. 3. rit. Rura* hujusmodi encomio ægre subscribat) applicare solent. Nec ramen semper propterea hoc fumo indies suctione excipiendo alvus irritanda erit, ni *ordo naturalis & spontanea* ejus liberatio istiusmodi coactioni & adsuetudini mancipetur; cum rectius per intervalla & Medicinæ loco uti illo medio suffecerit.

§. VII.

Interdum *Theologis* æque ac *aliis* hominibus motus
&

& conatus *hæmorrhoidales* familiares sunt, qui impedito, & *anomalo* successu varios *cruciatu*s causantur, ideoque aliqua *correctione* & *promotione* indigent: huic scopo obtinendo æque convenit *modicus* usus *fumi* tabaci, *variis* congruis effectibus, *alvinam* videlicet *excretionem* alliciendo, *sanguinis* motum augendo, perversos motus spasticos *sedando*, ingruentes *stagnationes* avertendo, & modo factas *resolvendo*, bilem in intestinis cum muco mixtam *abstergendo*, indeque intestina etiam *crossa* *stimulando*, & *affluxum* sanguinis largiorem ad *vasa hæmorrhoidalia* excitando; quare a *congruo* hujus fumi usu *perruptio* & *liberalior* fluxio *Hæmorrhoidum* adjuvatur & promovetur: confirmat hoc attenta observatio & perita experientia eandem exoptato imitatur successu; testem inter alios producimus FRANKENAU in *dissert. de Hæmorrhoidibus*, qui hunc *fumum tabaci* mediis & causis *Hæmorrhoides* irritantibus & provocantibus annumerat: quare etiam illi, qui *certis* temporum intervallis *actualem* fluxum *hæmorrhoidalem* experiuntur, quando *immodice* hoc fumo utuntur, facile *immodico* & *excessivo* tali fluxu corripuntur, cujus observationis nonnulla exempla allegare possemus, nisi alia adhuc nobis monenda restent: ob id ad *irregulares* motus hæmorrhoidales *ordinandos* & dirigendos *modicus* omnino hujus fumi usus concedendus & ordinandus est, qui proinde non alimenta & potulenta *luxuriosa*, lauta, *spirituosa*, valde aromatica, acria, & *sanguinem* nimis commoventia admittit, sed *temperata*, eupepta, lenientia & humectantia requirit: *qualem* diætam *exacte* pariter *Theologi* observare & a symposiis sanitati infensis abstinere debent, si *hoc* medium processum *hæmorrhoidalem* ipsis aureum aut *salu-*

zarem reddere debet: inde enim est, cur quidam *hujus* chori & fori *polivice magis*, quam Theologicæ viventes, *alieno* vivendi genere & diætæ æconomia alia *motuum* & apparatusum suorum hæmorrhoidalium *initia*, & incrementa mox in gravem & pertinacem *ataxiam* conjiciunt & seducunt. Inter *alias* tabaci fumi virtutes, hasque *præcipuas* a multis medicis probatæ fidei & *experientia*, is ad morbos *malignos*, contagiosos, epidemicos & *pestilentiales avertendos* commendatus & approbatus deprehenditur, qui non modo *proximos*, respirationis videlicet, vias præservat, *saliva*, quippe efficacissimi involucri & *vehiculi* miasmatum malignorum, *sufficientem* & extemporaneam excretionem excitat, (sicut in *A. N. C. Dec. r. ann. 10. obs. 170.* exemplo confirmatur, *quod saliva sedulo sub conversatione cum malignis decumbentibus excreta, a contagio præservet*) imprimis autem *omnium* reliquarum *necessariarum* & *salutarium* evacuationum successum *promovet*: quare præter *MONARDUM* & *DODONÆUM* multi alii, præcipue *LOIMIATRI*, ad hunc scopum *illud* adminiculum laudant, quod non tantum impurum, & *infectum* aërem corrigit, sed etiam hominibus reliqua *hujus* fumi exceptione magnam *utilitatem* promittit: e multis testibus unicum tantum iterum producere lubet, eumque autodidactum, autopracticum & autoptam *DIE-MERBROCKIUM*, qui *Lib. IV. de Peste histor. XVII.* hæc profert: ad peste laborantem *invisendum* vocatus fui: *semulac cubiculum* ejus intrarem, *statim pestimum excrementorum fatorem* naribus percepit, a quo graviter affectus fui: post brevissimam *visitationem* domo rursus egressus, *illico me vertigine, nausea & cordis anxietate affectum* sensi.

§.

fi, ita ut pestilens contagium me concepisse non dubitarem. Quapropter postpositis omnibus negotiis, statim me domum contuli, atque tabaci optimi, quinque serve fistulas fumæ suctione exhausti, cujus usu omnia prædicta symptomata, ita penitus evanuerunt, ut ne minimum quidem mali amplius sentirem: porro in annotationibus ad hanc historiam inquit: *tabacum pro insigni præservativo semper habui, ejusque fumum in ipso conceptæ luis principio, mihi aliquoties insigniter profuisse comperi - - - referunt etiam quondam Londini in Anglia ab horribili peste illic sæviente immunes fuisse omnes illas domus, in quibus tabacum vendebatur, conf. Lib. 2. c. 10. & annot. n. IV. p. n. III.* (licet contrarium, sed non satis solide testetur PRIMEROSIUS *de Error. Vulg. in Medic. L. 4. c. 34.* & inter alia profiteatur: *quamvis igitur non nocere credam, multum tamen prodesse posse non videtur.*) Et quoniam Theologi sæpe ad *maligne ægro-* tantes vocantur, diuque apud illos commorantur, ita illis etiam *hoc prophylacticum* remedium commendatum esse potest; quo tempore tanto *majori* excusatione gaudent, ne ipsis *tale* medium, quo velut exquisito & singulari *remedio* jam utuntur, *vizio* verti queat.

§. VIII.

Dum hætenus nonnullas utilitates recensuimus, quas fumus Tabaci promittit, ita reminiscimur illius relationis, quam MONARDUS *Lib. X. Exoticorum Caroli Clusii cap. XIV.* tradit: *Hæc est celebrata illa Indicis Sacerdotibus planta, nimirum Tabacus, qua uti solebant ad responsa danda: et nim apud Indos moris erat Sacerdotes de bellorum eventu, aliisque magni momenti negotiis consultare. Consultus Sacerdos istius plantæ folia sicca ure-*

bat, & eorum fumum tubulo s. cannula quadam in os excipiebat, deinde quasi in extasim quandam raptus cadebat, omni motu privatus, sicque permanebat aliquandiu. Discussa ejus fumi facultate, ad se redibat, referebatque negotium cum dæmone contulisse & responsa dabat ambigua &c. Hæc ille; meliori sane scopo pii Theologi eodem fumo uti possunt, quando responsa, vel publicis vel privatis sermonibus, adhortationibus, informationibus, doctrinis, dehortationibus, comminationibus, reprehensionibus, consolationibus &c. dare, insuper autem decretum Dei de æterna hominum salute dextre explicare debent. Atque ita Theologi varia occasione hujus fumi usum *salubrem* experiri possunt: videlicet 1) respectu *privatæ* tutelæ sanitatis. 2) intuitu *officiorum* suorum *publicorum*. 3) quoad *ægrotorum* visitationes & 4) habita *sempulvarum* publicarum ratione & relatione. Quoad *primum* respectum *valerudinarii* Theologi, aut instabili & lubrica sanitate præditi, aut *prædicto* temperamento instructi, aut *superius* memoratis affectibus facile obnoxii, hoc medio uti possunt, ita tamen, ut illud, velut *medicinam*, congruo modo, loco, tempore & quantitate adhibeant. Sicut enim a ratione alienum & *contra* omnes *medicos* regulas esset, indiscretim *indies medicamentis* se obruere & magis *enervare*, quam sublevare velle, ita ut talis *quotidianus* usus illorum non in bonam, sed certius in malam & *noxiam* consuetudinem cederet, ita nulli hominum *quotidianus* & *indiscretus* illius fumi usus *medico* scopo suadendus erit, cum potius *opportuno* tempore quælibet subsidia adhibita certiore *salubritatem* promittent. Quemadmodum autem hic fumus &
pra-

præservatorio & curatorio scopo congruit, ita quoad *priorem* destinationem illa anni tempora, temporumque ac tempestatum mutationes observari debent, quæ ad tales affectus capitis & pectoris *catarrhosos* disponunt, ut imprimis sunt initiantes vernaes, autumnales & hyemales plurimæ tempestatas, quibus *non æque indies*, sed per dierum intervalla illo remedio uti conveniet: ut ut enim nec sapore, nec odore Tabacus se commendat, facile tamen *adsuetudo* animos seducit, ut ob pretium affectionis fetorem *empyreumaticum & narcoticum* Tabaci in *gratitudinem* quandam convertant, quæ ludicra consuetudo expectatam *talem salubritatem* destruit & invertit: id quod & *medice & moraliter* deinceps Theologis valde inconveniens & indecens est. Quando autem hic fumus pro *exigentia* causarum *vite* usurpatur, tunc *matutinis & vespertinis* horis illius usus præcipue una alterave fistula servatus & institutus conducet: hoc modo, si privatiore opera & præcautione usus hujus fumi instituitur, vix ulli verus & sincerus Theologus præbebit *scandalum*, & nihilominus exemplar gregis esse & in omnibus & per omnia bonorum operum typum se exhibere poterit: unde ille, qui ob talem causam *se scandalizat*, non alterius, sed propria & hac *injusta* culpa se offendit: in *politico* vero consortio tubulis fumantibus *sine necessitate* requirente, ex *consuetudine* magis & pro more *socialitatis secularis* operam dare, nec *medice*, nec *theologice* in Theologo excusari potest: connexæ autem qualitates, videlicet exspiratio & odor Tabaci, man *riechenach Toback*, facile corrigi, evitari & emendari possunt, si *privata* directione hic usus temperatur: quamvis de
reli-

reliquo hic odor, qui aliis *gravis* & magis *fœtidus* esse potest, aliis *suaveolentibus* substantiis corrigi queat: hinc SIMON. PAULI *in comment. de abusu Tabaci*, quando *narcoticam* ejus qualitatem improbat, inquit: *As̄t cum Tabacus præ multis simplicibus insigni narcotica vi sit præditus, tunc ratione sulphuris sui narcotici stupefacit, & corrumpit cerebri temperiem, usque adeo, ut cum simplicibus concitatis fumis, v. g. majoranæ, betonica, roris-marini, succini, mastichis, & similibus p̄tuita a cerebro citra noxam eliciatur moderate usurpatis, a Tabaco, videlicet incongrue, aut immodice usurpato, illius t̄v̄ semper dissolvatur.* Si itaque circumsp̄cti Theologi solo ac simplici Tabaco uti verentur, mixturam *herbacei* Tabaci adhibeant, cujus quidem *basis* sit *Tabacus* additis herbis serpilli, roris-mar. meliss. menth. major. beton. abrotan. salv. puleg. matricar. bacc. junip. anis. stellat. succin. thur. mastich. &c. observata tamen illa etiam cautela, ne talis Tabacus, quem vulgo vocant *Kräuter-Taback* longius usurpetur, quia *potentius* capitis partes afficit, & alterat.

§. IX.

Alterum momentum in *speciali* hac explicatione complectitur rationem usus hujus fumi Tabaci respectu *officiorum publicorum* a ministris Ecclesiæ administrandorum: Ad hæc *officia* solemnia aut *publica* præcipue pertinent recitationes & orationes ad congregatos auditores, sub quibus imprimis totum *pectus, collum & caput* operosæ sunt regiones atque partes, quæ si largo humorum *affluxu* pituitoso onerantur, in diversis subjectis in *precedentibus* nominatæ *morbosæ* invasiones excitantur, qui-

quibus aut *præservandis*, aut facilius & citius avertendis idem fumi usus conducit: plurimis ferme *succulentis*, *corpulentis*, humorosis, *obesis*, lato ac pleno pectore instructis, facile sub ejusmodi *sermonibus* longioribus & intensioribus, wann sie sich mit starcken Reden angreifen, accidit, ut ob extemporaneam & subitanam *superiorum* corporis regionum *pituitosam* oppletionem, *raucam* & asperam vocem, difficilem & asthmaticam respirationem aliaque incommoda experiantur: inde etiam est, cur in Ecclesia Papistica Monachi quadrati, proceri & humoribus tumefacti, hymnos suos, aut horas atque missas canentes cito magis boatum & rugitum, quam religiosum, suavem & devotum cantum proferre, aut pium & amicum Psalmistam agere soleant: ad *præcavenda* talia incommoda, istiusmodi subjectis vel *ante* vel *post* habitos tales sermones temperatus *hujus fumi* usus convenit: facile enim *morbosæ* tales afflictiones corripiunt, si templa umbrosa, *humida*, vaporosa & squalida sunt, si tales ministri diu in sacello, aut sacrario cœmiterali similium qualitarum versari tenentur: Et hæc officia sese ad sermones nuptiales, baptismales, funebrales, ordinationum, investiturarum Ecclesiasticarum, similesque alios extendunt. Quod ad *agrorum vistantiones* attinet, tunc ministri Ecclesiarum non raro ad *tales paupertate* pressos miseros in carceribus, nosocomiis & ergastulis detentos ægros convocantur, quo interdum medici nec requiruntur, nec progrediuntur; hi vel morbis *contagiosis*, vel infectioni similibus, vel aliis valde *impuris* oppressis officio suo adistere & interdum in loca *putrida*, *speluncas* & squalidas fœtidasque, mephitim spirantes,

E

rantes cameras intrare tenentur, ubi ferme pestilentialia effluvia virum, non *valde* firma sanitate prædicitum, aut alias debilem, *sensibilem* & *puritati* deditum confestim invadere & eximie *alterare* possunt & solent: quibus itaque *idem fumus* multum levamen, *protectorium* & auxilium naturale promittit, sive vel eminentius pituitosæ, sive alterius succulentæ fuerint constitutionis corporis, modo *illis* hominibus, qui de *Sanguineo* & *Cholerico* temperamento participant magis *modicus* & temperatus usus tabaci, alioquin *levioris* qualitatis ac *minus* calefacientis ordinandus & concedendus sit. Hac itaque occasione Theologi ad *tales* ægros accedentes, vel *ante* aditum, vel *mox post* reditum, tali fumo, velut singulari *medicina* sibi prospicere & subvenire debent. SEPULTURARUM denique rationem quod concernit, tunc Ministri Ecclesiæ illis ut plurimum inter-imo præesse debent, dum non modo *conductum publicum* comitari, & *defunctis* atque Sandapilis *proximiores* esse, sed etiam in cœmiteriis aut *sub diu*, libero adspirante aere sæpe crasso, denso, squalido, nebuloso, frigido, humido similique, aut in sacello quodam sepulchrali similibus qualitatibus aliquandiu commorari debent, sub quo actu atque processu facile subjecta *prædictarum* qualitatibus, varios *capitis* & *pectoris* affectus experiuntur, quibus *tempestive* avertendis illa *eodem* adminiculo *fumante* uti possunt, quo medio non tam ante talem actum solennem, quam *mox post illum* uti licet; observata illa *cautela*, ne quilibet *indiscretim*, sine necessitate ad hoc confugiant medium, quibus quoad corporis sui constitutionem, viriumque rationem illud plane non convenit. Attamen quoad *omnes* hosce respectus *non absoluta* erit
neces-

necessitas ad hoc medium, quod non paucis scandalosum videtur, confugere, dum *ante* hujus fumi notitiam & familiarem usum Theologi fuerunt, qui nihilominus *valetudinario* corpore pressi, ad *seram* pervenerunt senectam, & *proximioribus* ævis *multi* pariter fuerunt *similium* qualitatum, variisque valetudinis generibus tentati Theologi, qui *sine tabaci fumo nec magis infirmi*, nec *minus longævi* extiterant. Sicut *medico perito* non incognita erunt *consilia* satis efficacia, quibus illis, qui huic fumo se dicere recusant, nec ejus usui adulescere possunt aut volunt, cum *desiderato* successu subvenire, sic omne quod pertimescunt *scandalum* evitare, idque observare possunt juxta Rom. XI V. 13. μή τιθένομ πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον, & 1 Cor. VIII. 9. βλέπετε μήπως ἡ ἐξουσία ἡμῶν αὐτῇ πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀδελφοῖσιν.

§. X.

Theologiæ autem *Studiosis*, (qui præparari debent, quo se & futuros audientes salvent, aliis voluntatem Dei de æterna illorum salute indicent, quo alios ad imitandas virtutes adhortentur, & bona conscientia alios alloqui queant, imitatores mei estote, sicut & ego Christi.) *contumeliosum* & scandalosum est, si *sine* ulla *necessitate* & fallaci magis atque mendaci prætextu *secularibus* moribus se accommodantes huic fumo inhærent, eidemque ita tenaciter *adsuescunt*, ut sub officiis *publicis sine illo* esse & durare nequeunt; quo ausu multipliciter peccant, & quidem *medice* hunc abusum dijudicando, primo dum *sine* ulla genuina *necessitate* alicui medio se *mancipant*, unde nec *delectationem*, nec *utilitatem* acquirere possunt, idque non sine *molestia* & *incommodo* usurpare inchoant;

quod cum eo æque conveniret, ac si indies *alio* amaro & graveolente medicamento subiecto uti mallerent & in consortio quodam amabili Decocto amaro, fumarizæ, Cent. min. scordii, cochlear. card. bened. tanacet. beccabungæ &c. os humectare & eluere vellent, aut alias graveolentes herbas accensas fumo excipere susciperent; dein quando ipsi *inutili* alicui subiecto & negotio cum molestia & inaccepta tolerantia ita adsuescunt, ut in quotidianum usum illud convertant, & sine *adversa* æstimatione diu illo *careere* nequeunt, insuper autem hanc *peregrinam* occupationem cum *naturalibus* & ordinariis confundunt: porro quando hoc ausu *liberas* & ordinarias functiones *naturales cogunt*, & quadantenus turbant, dum *spontaneum* & placidum *salivæ* affluxum ad fauces prodige *alliciunt*, hanc secretionem & excretionem *præcipitant* & anticipant, potulenta *plus*, quam *ordini* naturali respondet, ingerunt, insuper *superflua* potulentorum ingestioni *adsuefiunt*, ventriculum propterea *relaxant*, cruditates colligunt, *impurum* sanguinem acquirunt, ideoque successive multis *futuris damnis* se subjiciunt: proinde maximus committitur *error*, dum coacto modo *vires* naturales *seducuntur*, & talibus *ægritudinibus* œconomia vitæ naturalis & individualis subjicitur, quibus *avertendis* alias hic fumus ordinatur & adhibetur, ut nunc necessitate adacti, in quam ipsi se conjecerant, eodem medio uti teneantur, quod prius luxuriose adhibuerant: ob id plurimis Theologici studii cultoribus *sec. artis medicæ* fundamenta hujus fumi usus rectius *dissuadendus* est, ne *alia medica* auxilia tamdiu spernentes, huic medio toti tota se consecrent fiducia, cum tamen *gravioribus* morbis correpti, tamdiu
ite-

iterum ab usu hujus fumi *abstinere* debeant, donec *aliis* mediis curati & tractati fuerant: quando autem hanc *minus* necessariam *consuetudinem* in officia proxima *publica* transferunt, tunc *speciali* incommodo se gravatos esse sentient, quo utique *cavere* poruissent, si *meliori* ordine vitæ suæ tramitem instituere atque dirigere, *aliisque consiliis* obtemperare voluissent; a junioribus enim annis alicui rei *adsuescere*, *agerrimam* admittit correctionem. Quare illos, qui tanto *abusu* huic *minus* grato medio student & indulgent, illa egregia adhortatione *Jacobi Sexti Regis Britannia* in Misocapno, s. de abusu Tabaci tract. compellamus: *igitur o cives si quis pudor rem insanam abjicite, ortam ex ignominia, receptam errore, frequentatam stultitia, unde & ira Numinis accenditur, corporis sanitas atteritur, res familiaris arroditur, dignitas gentis senescit domi, vilescit foris, rem visu turpem, olfactu insuavem, cerebro noxiam, pulmonibus damnosam, & si dicere liceat, atri fumi nebulis tartareos vapores proxime representantem.* Hæc quidem de *minus* necessario usu ejusdem fumi valent: Dantur vicissim etiam in quibusdam Sanctioris studii cultoribus *justæ* & fundatæ causæ, quæ ipsis, si volunt, secundum *medicas* regulas eundem fumi usum admittunt: licet *alia* etiam adminicula ipsis commendari queant. Hoc modo major hujus herbæ consumptio evitabitur, de qua ERASMUS FRANCISCI in der brennenden Lampe der Klugen in *XVI* Bedencken p. 373 & Barnaba de Ryke ap. Engelgravium *Part I Lu is Evangelica* sequentia refert: *Dasß man selbiger Zeit zu London in Engelland über 7000. Officinen oder Rauff- und Wirts-Häuden gezelet, (die Apotheecken und Tobacks-Händler mit ein-*

gerechnet) darin man Toback verkauffet habe: und schliesset eine Rechnung, daß wann jeder Kram-Laden nur alle Tage einen halben Ducaten oder 25. Schillinge löset, alsdann täglich 7000. halbe Ducaten für solchen Toback-Rauch ausgegeben werden; welches jährlich auf 31. Sonnen Goldes 93050. Gulden sich belaufft. Hieraus schöpffet man leichtlich die Muthmassung, daß im ganzen Königreich Engelland, desgleichen in Niederland, und manchen andern Europäischn, wie auch West-Indischen Orten in vielen Jahren sehr viel Millionen Goldes, ja wohl schier ganze Gold-Berge verbrauchet werden und vernichtet. Ast in succincta hac tractatione, acquiescendum nobis esse, arbitramur. DEO T. O. M. humillimas referimus gratias, quod huic tractationi exoptato auxilio adesse, eandemque ad prosperum successum dirigere voluerit, cui porro humillimis precibus & hunc laborem & futuros nostros conatus ad felicem & salutarem commendamus progressum atque

F I N E M.

DOctus ALBERTI cathedram simulque
 Iam petit dudum meritos honores,
 Quos solet solis Medittrina veris
 Tradere natis.
 Filius Dignus Celebris *Parentis*
 Inchoat iam iam sibi vindicare
 Iure splendentes quoque dignitates,
 Quas tenet Ille.
 Semitam faustam premit hic eandem:
 Praemium non hinc minus obtinebit.
 Quanta nunc *Patrem* capiet voluptas,
 Gaudia quanta?

Gratu-

Gratulans optat mea mens, *Amice,*
Vt Decus serves hodie paratum
Hoc, per annorum seriem diurnam
Prosper ubique
CHRIST. SIGISM. BECKER,
Medicin. Candidat.

Vita.

ex. morte redempta.
Paradoxon.
attamen. verum.
Consentis.

NOBILISSIME. ALBERTI.

Tentis. sum. operae. Tuae. locatae.
Structas. sapientissime.
machinas. destruximus.
cadavera. scrutavimus.
haud. dudum. ambo.
ut. recuperemus.

corpora. gravibus. pallentia. morbis.
Nunc.

alia. Tibi. scena.

ex. angustis. ad. augusta.

siste. hic. laborum. gradum. feliciter.

E. crypta. umbratili. sepulchrali. cathedram. conscendis.

laborum. praemium. inde. reportando.

Applaudo.

animitusque. gratulor.

Auge. elogia. paterna. tanquam.

paternarum. virtutum. haeres.

Fortes. enim. creantur. fortibus. &. bonis.

L M P.

HENRICVS FRIDERICVS DELIVS.

Wernigerodanus Med. Cand.

Publi-

Publica iam studiis ad pulpita scandis, AMICE
CANDIDE, finitis, meritum decus inde capessens,
Quod Meditina dicat TIBI consociata ministris.
Auguror euentum tanto sub PRAESIDE faustum;
Omina nec recinens felicia parra retardet.
Sed de Theiologo fumum fugente Tabaci
Differis. Equid agis, dic, inter, Saule, prophetas;
Theiologi clamant? quo tendis? AMICE, quid audes?
Sanctas incipiunt frontes caperare, minisque
Atque superciliis motam testarier iram.
Scilicet est aliquid fumum luxisse tabaci
Dulcem, deliciis nec debere amplius uti,
Cum bene titillent nares, linguasque, gulasque:
Verum quo rapior! DOCTISSIME, claudito riuos
Prata bibere satis, laurum vestemque laborum
Praemia purpuream, quae fert TIBI, sume PARENTIS.
Gratulor, auspiciis bene vertant coepta secundis
Numinis, in PATRIS sincerissima gaudia MAGNI
Ipsius inque TVI sint, DOCTORANDE, salutem.

*Hisce Praenobilissimo & Clarissimo Dn.
DOCTORANDO, amico aestumatis-
simo gratulari, seque ulteriori illius
fauxori commendare voluit*

GEORGIUS GOTTFRIED WENDT
Med. Cult. Opponens.

Sahrer Fleiß erhebet schon:
Wenn man erst genug gerungen,
Und das niedrige bezwungen,
Kriegt man auch erwünschten Lohn.
Wer sich in den Künsten übet,
Und die Wissenschaften liebet,
Macht sich Ehre, Preis und Ruhm
Ganz und gar zum Eigenthum.

DU

Du Hochwerthgeschätzter Freund
Gibst hiervon ein klar Exempel
Da Du in dem Weißheits Tempel
Mit den Mufen Dich vereint,
Da Du in derselben Orden
Nur warst aufgenommen worden,
Wie beflissen und bemüht
War Dein aufgeweckte Gemüth?

En wie hast Du Tag und Nacht
Denen Sätzen, denen Lehren,
Die Du reichlich kontest hören,
Mit Verstande nachgedacht,
Wie hast Du den Grund der Sachen
Dir gesucht b. kant zu machen,
Ja wie deutlich sahst Du ein
Wie, warum sie möglich seyn.

Selbst Dein Vater gieng Dir hier
Dessen unacmeines Wissen
Wir mit Recht bewundern müssen,
Mit besondern B. yspiel für
Dessen treues unterrichten
Eühret man aus denen Früchten
Die Du aller Welt nun zeigst,
Da Du Deinen Zweck erreichst.

Drum will Wohlgerathner Sohn
Dich Hygea heute schmücken
Und an ihre Seite drücken,
Sieh, Sie schenckt Dir eine Cron,
Sieh, Sie will nach guten Wählen
Dich zu ihren Schaaren zählen
Nimm daher mit frohen Muth
Deinen Preis den Doctor-Huth.

F

Hier

Hierzu aber wünsch ich Dir
Seegen und beständig Glücke
Gott treib alles das zurücke
Was Dir schädlich für und für
Wie wird über Dein Gedenken
Dein Herr Vater sich nicht freuen?
Wenn er Dich, sein einzig Kind
so nach Wunsch geschmücket findt?

Zeige künfftig Deine Kunst
Gieb den Kranken Arzeneyen
Daß sie sich daran erfreuen
Und erwirb Dir Ruhm und Gunst.
Wirst Du diesen Zweck erhalten;
Fordern Junge mit den Altren;
Freund, von Dir vor Schmerz und Weh
Ein bewährtes Recipe.

Hiermit gratulirt dem Herrn Doctorando zu
der rühmlichst erlangten Doctor - Würde,
dessen ergebenster Freund und Diener

I. G. K O S T, Hallensis
J. U. Stud.



01 A 6505

7

ULB Halle 3
002 937 298


kur 10. Stck 7A-70C
bücher verknüpft

V.D.R. V.D.R.







11.

RI, ET EXCELLENTISSIMO
DOMINO
**FREDERICO
CHENBACH,**

PORUSSÆ REGIS A CONSI-
LII, RERUM ECCLESIASTICARUM,
SACRÆ, UT ET RELIQVORUM SACRO-
SACRORUM, MUNERUMQVE PRÆSIDI, REGIA-
M ET SCHOLARUM CURATORI, MON-
ASTRI DIRECTORI, REGIMINIS REGALIS
SACRÆ CONSILIARIO,

CETERA,

ET SÆPTE MAGNIFICA CELEBRITATE,
AC REVERENDISSIMORUM EXIMIA DIGNITA-
TIS, REVERENDISSIMORUM SPLENDIDA AUTHO-
RITATE MUNIFICENTIÆ INSIGNI PRÆ-
STANTIA GRAVISSIMO,

IN
HONORE SUO GRATIOSO,
AC REVERENDISSIMO,

DE
HANC SUAM DISSERTATIONEM

REVERENDISSIMÆ MENTIS SUBMISSIONE
DEDICAT, CONSECRATQVE

CHRISTIANUS ALBERTI.